

Innspill etter befarings ved damanleggene ved Mellom Røgden og Nordre Røgden 14. mai 2024.

Generelt vedr. befaringsen og våre anbefalinger:

Vi ble orientert ved befaringsen med NVE 14. mai 2024, at dam konstruksjonene ved Mellom Røgden og Nordre Røgden var av en dårlig og mangelfull konstruksjon i.h.h.t. dagens krav. Konstruksjonene oppfyller ikke de nye kravene i.h.h.t. det nye regelverket av 2010. Dam konstruksjonene består for det meste av løsmasse og de kan lett breste ved evt. flom. Den mekaniske justering av vannstanden ved dammene oppfyller heller ikke kravene til bl.a. HMS. Dvs. den må reguleres mekanisk med håndkraft og uhell kan lett oppstå. Når det ikke finnes noen annen seriøs aktør som kan ta over etter Fortum og som er villig til å utbedre de mangelfulle konstruksjonene og at Fortum ikke ønsker å bekoste disse endringene for å oppfylle kravene i henhold til dette nye regelverket som blant annet å lage nye demninger i f.eks armert betong eller i andre kraftigere konstruksjoner, så finner vi heller ingen annen fornuftig løsning at disse dammene legges ned og at sjøene og vassdraget med elvene tilbakeføres til tiden før 1954. Reguleringen av Nedre Røgden består slik konsesjonens kravene er i.h.h.t. avtalen av 17. april 2015 og Nedre Røgden får m.a.o. naturlig tilførsel av vann fra sjøene ovenfor uten at sjøene ovenfor reguleres.

Røgden – kjerneområde for den første Skogfinske bosetningen på Finnskogen på norsk side:

Røgdevassdraget er kjerneområdet til den skogfinske bosetningen på norsk side. Det er i dette området de første Skogfinnene kom til den norske siden av Finnskogen. Mange av oss med røtter fra Solør, Kongsvinger, Eidskog og Odalen har også aner fra nettopp dette området dvs. Røgden-området. Kulturminner og Skogfinsk kultur er vernet av Riksantikvaren på samme måte som andre minoritetsgrupper i Norge som f.eks. samer og kvener. Skogfinners kulturminner og bosetning og virke er vernet av Riksantikvaren. Skogfinnene bosatte seg oftest ved vann og elver. De brakte med seg sine kunnskaper om fangstmåter og redskap fra Finland og i dette området var det utstrakt fiske og jakt i tillegg til Svedjebruk. Røgdevassdraget var en av de beste områdene på Østlandet for fangst av ørret. Det var et rikt fiske i hele dette Røgden vassdraget.

Jfr. informasjon om Løvhaugsåa på Wikipedia: <https://no.wikipedia.org/wiki/L%C3%B8vhaugs%C3%A5a>

Staten har bevilget mye penger til det nye Norsk Skogfinske Museum på Svullrya og det forventes at dette museet når det står ferdig vil være en turistmagnet for Innlandet. Fler og fler fatter interesse til den Skogfinske kulturen og mange ønsker å granske sine finske aner fra Finnskogen og finne ut hvor de bodde. Entreprenøren Ø.M. Fjeld har nå begynt byggeprosjektet av det Skogfinske museet i Svullrya. Museet er ikke langt i fra Røgdevassdraget og kjerneområdet til den Skogfinske bosetningen på Finnskogen. 106,6 millioner ble bevilget av Stortinget i 2022 til dette Norsk Skogfinsk Museum på Svullrya og man snakker i dag om en tilleggsbevilgning som kommer i tillegg til dette.

Jfr. Kunngjøring fra Regjeringen av 23/2 2022:

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/norsk-skogfinsk-museum-far-tilskudd-til-finnskogens-hus/id2901761/>

NRK 11. mai 2023:

<https://www.nrk.no/innlandet/nytt-skogfinsk-museum-pa-svullrya-i-grue-kan-bygges-og-skogfinnene-skal-fa-ise-fram-sin-kulturarv-1.16404664>

Da blir det ikke minst viktig å tilbakeføre sjøene og elvene i dette nærområdet slik det var før reguleringen i dette naturområdet med mye skogfinsk bosetning samt sikre god vannføring i elvene og sjøene som Skogfinnene benyttet til fangst av ørret og andre fiskearter.

Ørretstammene i Røgdenvassdraget:

Vi vil støtte NVE's og Norconsult planer om å tilbakeføre elvene slik de opprinnelig var og at ørreten i de 3 Røgdensjøene får fri muligheter til å bevege seg i elvene og i sjøene. P.g.a. reguleringen og lite vannføring i elvene så har ørreten hatt store utfordringer mht. å gyte i elvene når vannføringen har vært dårlig. Yngelen har ikke hatt særlig gode betingelser når vannføringen i elvene har vært dårlige. Det er viktig at man nå opprettholder en god vannføring i disse elvene året rundt og sørger for at ørretstammen bygger seg opp igjen. Ørretyngel oppholder seg normalt 2 til 3 år i elvene/ bekkene før de vandrer ut i vannene/ sjøene. De kan ikke overleve om vannføringen er dårlig. Det kan være spesielt kritisk for yngelen i vinterhalvåret om vannføringen er på et minimumsnivå.

Opparbeiding av områdene som har ligget tidvis under vann i sjøene Nordre- og Mellom Røgden:

Vi ser det også som viktig at områdene som nå etter hvert vil være synlige når vannstanden i Nordre - og Mellom Røgden blir noe lavere beplantes der det opprinnelig var vegetasjon når tiden er inne for det slik at man raskere får tilbake den mer naturlige vegetasjonen som har vært rundt de 2 sjøene.

OBS! Man må unngå at myrområdet ved dammen ved Mellom Røgden løsner og kommer ned i Løvhaugsåa slik tilfellet var i 2018. Dette kan ødelegge gyte plassene for ørreten fra Nedre Røgden som gyter i Løvhaugsåa. Vi vil anbefale at NVE planlegger å bruker stolper som står loddrett opp fra bunnen eller lenser av tømmer som fanger opp evt. myrflak før utløpet av Mellom Røgden som hindrer løse myrflak å komme ned i elva.

Sikre utløpet ved Nedre Røgden:

Utløpet ved Nedre Røgden MÅ sikres bedre. Det er en fin bade plass like ved utløpet hvor en campingplassen lå tidligere. Fortum MÅ pålegges å sikre dette utløpet før tunnelen. Et uhell ved dette utløpet vil være katastrofalt for mennesker og dyr. Utløpet må også sikres mot at stor fisk blir fanget opp av de sterke strømmene som er ved utløpet før tunnelen. Vil henvise til punkt 8 i konsesjonsavtalen (8 a, 8 b, 8 c og 8 d). Utløpet er direkte farlig! Jfr. også punkt 16 i konsesjonsavtalen det siste punket «for alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.»

Finnskogen – UNESCO's verdensarvliste:

Det arbeides på Svensk og Norsk side m.h.t. å få Finnskogen inn på UNESCO's verdensarvliste. Finnskogen Natur og Kulturpark inviterte til møte på Finnskogtoppen i januar i 2019 og auditoriet var fullsatt med foreninger og enkeltpersoner fra Sverige og Norge. Man skal være ytterst forsiktig mht. å utvikle eller ødelegge natur i dette området da dette kan få negative konsekvenser for en slik søknad. Jfr. vindkraft som er diskvalifiserende i et naturområde av UNESCO's komite for verdensarv.

Finnskogen Natur og kulturpark: <https://finnskogen.org/prosjekter/veien-til-verdensarv/>

Konklusjon:

Vi støtter NVEs og Norconsults planer om å tilbakeføre Nordre Røgden og Mellom Røgden og elvene Rotbergsåa og Løvhaugåa til slik det var før 1954. Man prøver så godt som mulig å tilbakeføre naturen slik det har vært rundt Nordre Røgden og Mellom Røgden før reguleringen. Elvene Rotbergsåa og Løvhaugsåa sikres mot å løse myr løsner fra kantene når sjøene reguleres ned slik at man ikke får løs myr ned gjennom elvevassdraget.

Man prøver å opprettholde kulturlandskapet ved vassdraget i kjerneområdet for Skogfinnene. Mellom Røgden og Nedre Røgden får naturlig og mer konstant tilførsel av vann fra vannene/ sjøene ovenfor når demningene ved Nordre- og Mellom Røgden legges ned. Dette vil med all sannsynlighet bedre vannkvaliteten i de 3 Røgdensjøene da vi de senere årene har opplevd vesentlige endringer i vannkvaliteten i negativ retning spesielt i Nedre Røgden.

Utløpet fra Nedre Røgden før tunnelen MÅ sikres for å forhindre alvorlige ulykker for mennesker og dyr. Det må forventes at mye fisk blir tatt av de sterke strømmingene ved utløpet. Det må være fysiske stengsler i vannet før tunnelen slik at ikke mennesker, dyr eller fisk blir dratt inn i tunnelen. Skilting alene er ikke tilstrekkelig godt nok for å unngå alvorlige ulykker.

Niclas Andersson, Bjørg Anderson, Per Ivar Antonsen, Heidi Antonsen, Inger-Lise Wålberg, Morten Wålberg, Tone Rotberg, Sven Eivind Sæter, Morten Koksvik

24.06 2024